

N:o 8.

Ank. till Riksd. kansli den 10 februari 1896, kl. 1 e. m.

*Utlåtande, i anledning af justitieombudsmannens framställning
rörande lösen för gravationsbevis.*

Justitieombudsmannen har uti sin till innevarande Riksdag afgifna och till lagutskottet hänvisade embetsberättelse egnat frågan om förändring af förordningen angående expeditionslösen den 7 december 1883 i afseende å bestämmelserna angående lösen för gravationsbevis en ingående undersökning, som utmynnat i hemställan,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla,
dels att — då kongl. förordningen angående expeditionslösen den 7 december 1883 icke innehåller bestämmelser om lösen för gravationsbevis för längre tid än 10 år, men till följd af stadgandena i 43, 54 och 55 §§ af kongl. förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875 derom, att inteckning för nyttjanderätt, rätt till afkomst eller annan förmån af fast egendom eller servitut fortfarande gäller utan förnyelse, sedan den blifvit införd i den i 61 § af sistnämnda kongl. förordning omförmälda bok, ett gravationsbevis, för att lemna fullständig upplysning om de i en egendom gällande inteckningar, måste upptaga, förutom de inteckningar, som angifvas i de 10 sista årens inteckningsprotokoll, jemväl de inteckningar för nyttjanderätt, rätt till afkomst eller annan förmån af fast egendom eller servitut, hvilka derförut allt från början af år 1876 blifvit i nämnda bok antecknade — i kongl. förordningen angående expeditionslösen måtte införas bestämmelser om skäligen lösen för gravations-

bevis, omfattande icke allenast de 10 sista åren, utan jemväl derutöfver, beträffande in-teckningar för nyttjanderätt, rätt till afkomst eller annan förmån af fast egendom eller servitut, tiden från 1876 års början;

dels ock att i kongl. förordningen angående expeditionslösen jemväl måtte införas bestämmelse om skälig lösen för gravationsbevis rörande jernväg.

Justitieombudsmannens hemställan afser tvenne särskilda frågor, den ena om *lösen för gravationsbevis för längre tid än 10 år*, den andra om *lösen för gravationsbevis rörande jernväg*.

Beträffande den förra frågan anför justitieombudsmannen i sin till stöd för ifrågavarande hemställan gjorda framställning hufvudsakligen följande.

Riksdagen hade upprepade gånger sysselsatt sig med berörda fråga, och ehuru meningarna om sättet för dess lösning varit delade, hade alla erkänt och utgått från, att en förändring i det bestående borde ske. Enligt hvad justitieombudsmannen under sina embetsresor haft tillfälle inhemta, delades denna uppfattning allmänt af landets domarecorps.

Justitieombudsmannen omnämner härefter den behandling, som berörda fråga undergått vid 1888, 1890 och 1894 årens riksdagar.

Vid förstnämnda riksdag hade Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskott i anledning af en inom nämnda kammare afgifven motion föreslagit Riksdagen att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om tillägg till eller förklaring af 1883 års förordning om expeditionslösen, innefattande bestämmelser om skälig lösen för gravationsbevis, som afsåge längre tid än tio år.

Denna utskottets hemställan, som grundade sig hufvudsakligen derå, att man, enligt utskottets förmenande, vid ifrågavarande författnings utfärdande icke tänkt sig, att gravationsbevis kunde behöfva omfatta längre tid än tio år, antogs emellertid icke af Andra Kammaren, utan beslöt denna att hemställa, att lösen för gravationsbevis, som afsåge längre tid än tio år, icke borde särskildt erläggas.

Efter hemställan af sitt tillfälliga utskott n:o 2 beslöt åter Första Kammaren bifalla hvad Andra Kammarens ofvannämnda utskott föreslagit; och då hvardera kammaren vidhöll sitt beslut, förföll frågan.

Frågan upptogs å nyo vid 1890 års riksdag i den af dåvarande justitieombudsmannen framlagda embetsberättelse. Han påpekade, att praxis i

fråga om lösen för gravationsbevis, omfattande längre tid än tio år, vore synnerligen vacklande. Han sökte tillika visa, att bestämmelsen uti expeditionsförordningen rörande gravationsbevis icke vore tillämplig å sådana bevis, som i sammanhang med gravationsbevis för tio år enligt fastighetsböckerna meddelades för tiden före denna tioårsperiods början. Justitieombudsmannen uttalade derjemte såsom sin åsigt, att en domare för att få reda på, om några inteckningar för nyttjanderätt o. d., hvilka ej anmärkts i de tio sista årens inteckningsprotokoll, graverade en egendom, icke behöfde granska äldre inteckningsprotokoll, utan allenast egendomens upplägg i fastighetsboken. Han framhöll vidare, att enligt gällande förordning en domare visserligen icke torde vara berättigad att, om han utfärdade gravationsbevis, omfattande längre tid än tio år, derför erhålla förhöjd lösen, men att å andra sidan domaren icke hade skyldighet att meddela dylikt gravationsbevis. Derest han utfärdade vanligt gravationsbevis för de tio sista åren och ett särskildt bevis enligt fastighetsböckerna för tiden dessförinnan, vore han emellertid berättigad att erhålla särskild lösen för det sistnämnda, vare sig det tecknades å det egentliga gravationsbeviset eller expedierades å särskildt papper. Det vore dock nödigt att genom en uttrycklig lagbestämmelse vinna enhet i tillvägagåendet härutinnan.

Han föreslog derför Riksdagen att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla dels om sådan ändring i förordningen angående expeditionslösen, att förordningen komme att afse äfven gravationsbevis för längre tid än tio år, dels ock att lägsta lösen för gravationsbevis, omfattande tio år eller derutöfver, måtte i fråga om hemman å landet bestämmas till 2 kronor 25 öre, samt att i förhållande härtill jemkning måtte ega rum af de belopp, hvilka i 3 § af nämnda förordning vore i första och andra afdelningarna bestämda såsom lösen för gravationsbevis, omfattande tio år.

Lagutskottets första utlåtande i anledning af denna framställning — i hvilket utlåtande utskottet, under förmenande att domaren för gravationsbevis' utfärdande städse måste genomgå inteckningsprotokollen från 1876 års början, hemställde om skrifvelse till Kongl. Maj:t om sådan ändring i berörda förordning, att lösen för gravationsbevis rörande hemman, hemmansdel eller lägenhet på landet förhöjdes med en tiondedel för hvarje år utöfver tio, hvilket beviset omfattade, samt att i förhållande härtill lösen för gravationsbevis angående fastighet i stad jemväl förhöjdes — återremitterades af båda kamrarna på den grund, att lösen, beräknad på sätt utskottet föreslagit, blefve för hög.

I förnyadt utlåtande jemkade lagutskottet sin hemställan derhän, att lösen för gravationsbevis rörande inteckningar i fast egendom på landet för hvarje hemman, hemmansdel eller lägenhet till och med tre skulle

utgå — när beviset omfattade såväl de tio näst före bevisets utfärdande förflutna åren som ock, hvad beträffade upplysning enligt in-teckningsboken angående de deri införda in-teckningar för nyttjanderätt, rätt till afkomst eller annan förmån af fast egendom samt för servitut, tid bortom berörda tio år till 1876 års början — med 2 kronor 25 öre, samt — när beviset på uttrycklig begäran derom utfärdades på grund af in-teckningsprotokollet jemväl för tid bortom de sist förflutna tio åren — till 15 öre för hvarje år, dock att i detta fall lösen ej måtte öfverstiga tre kronor, hvarjemte i förhållande härtill jemkning skulle ega rum af de belopp, hvilka i 3 § af nämnda förordning vore i första och andra afdelningarna bestämda såsom lösen för gravationsbevis.

Detta senare utlåtande bifölls af Första Kammaren med 60 röster mot 25, men afslogs af Andra Kammaren med 95 röster mot 92. Minoriteten i båda kamrarne röstade för bifall till en af åtskilliga ledamöter af laguskottet afgifven reservation, deri uttalades den åsigt, att gravationsbevis, beträffande in-teckningar för nyttjanderätt, rätt till afkomst eller annan förmån af fast egendom samt för servitut, för tiden från början af år 1876 till de tio år, som förflutit näst före bevisets utfärdande, lagligen kunde grundas på in-teckningsboken, hvarför domaren följaktligen vid utfärdande af sådant bevis icke för nämnda tid behöfde genomse in-teckningsprotokollet, på grund hvaraf reservanterna hemställde om en skrifvelse till Kongl. Maj:t i hufvudsaklig öfverensstämmelse med justitieombudsmannens förslag.

Vid 1894 års riksdag väcktes inom Första Kammaren motion om utarbetande af förslag till lagbestämmelse i syfte att antingen fullt vitsord måtte tillerkännas in-teckningsbok eller beståndet af in-teckning för nyttjanderätt, undantag och servitut göras beroende af in-teckningens förnyelse.

Laguskottet, till hvars behandling motionen öfverlemnades, yttrade i afgifvet betänkande bland annat:

Utskottet, som erkände befintligheten utaf de olägenheter, som motionären påpekat, funne sig likväl icke kunna tillstyrka någon af de utvägar till desammas afhjelpande, som han ifrågasatt. Att åter införa skyldigheten att förnya in-teckning för nyttjanderätt, undantag och servitut skulle vara ett steg i motsatt rigtning af hvad man både ur principiell och praktisk synpunkt hittills ansett vara rigtigt. Ej heller torde det låta sig göra att under nuvarande förhållanden gifva in-teckningsboken fullt laga vitsord. Så länge protokoll öfver in-teckningar skulle föras, torde detta böra tillerkännas vitsord framför boken, derest skiljaktighet dem emellan skulle förefinnas. De omständigheter, motionären åberopat, torde för öfrigt ej medföra större svårigheter, än att man skäligen torde böra afvakta ett

beslut af den högsta dömande myndigheten angående de olika tolkningar af i ämnet befintliga lagbestämmelser, innan man vidtog någon åtgärd, som, derest en dylik tolkning skulle utfalla mot motionärens mening, skulle visa sig vara obehöflig. Utskottet hemställde på grund deraf, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Denna hemställan blef af båda kamrarne bifallen.

Diskussionen i Riksdagen vid frågans behandling såväl 1888 som 1890 och 1894 rörde sig hufvudsakligen om, från hvilken källa — in-teckningsprotokollen eller fastighetsboken — domaren hade att hemta uppgifterna i gravationsbevisen angående nyttjanderätts- och med dem likställda in-teckningar, beviljade före de sista 10 åren. Denna frågas besvarande berodde på tolkningen af 43 § in-teckningsförordningen. Det vore dock icke paragrafens tolkning i vanliga fall, då boken öfverens-stämde med protokollen, som vållade svårighet, utan frågan gälde, huru paragrafen i händelse af tvist skulle tillämpas i sådana, af erfarenheten bekräftade fall, då domaren, som enligt protokollet beviljat eller förnyat en in-teckning af ifrågavarande slag, uraktlåtit att derom göra anteckning i fastighetsboken eller verkställt anteckningen på orätt ställe. Gälde i så-dana fall in-teckningen fortfarande utan förnyelse eller måste den, för att fortfarande gälla, förnyas inom hvar tionde år? Inom Riksdagen fram-hölls å ena sidan, att domarens underlåtenhet af sin pligt icke kunde be-röfva in-teckningshafvaren en rätt, som eljest skulle hafva tillkommit honom och som han icke genom någon sin försummelse förverkat. Deremot gjordes gällande, att enligt 43 paragrafens ordalag införandet i boken — hvarmed endast kunde förstås införandet på riktigt ställe — just utgjorde vilkoret för befrielse från skyldighet att låta förnya dessa in-teckningar, och att således, om en in-teckning faktiskt icke blifvit rätteligen införd i boken, densamma måste förnyas inom 10 år. Med denna senare åsigt följde, att inga andra in-teckningar ansåges besvära en egendom än de, som funnes upptagna i de 10 sista årens in-teckningsprotokoll samt de nyttjande-rätts- och dylika in-teckningar, som funnes införda å fastighetens upplägg i fastighetsboken.

Justitieombudsmannen tvekade icke att ansluta sig till denna senare åsigt och ville, för att stödja densamma, återkalla i minnet 43 paragrafens tillkomst. Denna paragraf lydde i lagbyråns förslag: »In-teckning för nyttjanderätt, som beviljas, sedan denna förordning träd i kraft, gälle fort-farande utan förnyelse. Nyttjanderättsin-teckning, som finnes, då denna förordning träder i kraft, skall derefter, vid påföljd att in-teckningen eljest förfaller, en gång förnyas inom den tid och i den ordning, som är stad-gad angående in-teckning för fordran, men vare sedan gällande utan vidare

förnyelse.» I lagbyråns motiv till detta stadgande yttrades, bland annat, att genom införande af de i förslaget 61 § omförmälda böcker, hvori alla in-teckningsåtgärder skulle antecknas, möjlighet bereddes att för framtiden utan svårighet erhålla kännedom om nyttjanderättsaftalen.

Inom högsta domstolen framställdes emellertid vid förslaget granskning anmärkningar mot denna paragraf, hvilken i följd deraf erhöi den lydelse, som paragrafen — med uteslutande af ett sedermera tillagdt moment — ännu eger: »Inteckning för nyttjanderätt gälle fortfarande utan förnyelse, sedan den blifvit införd uti den i 61 § omförmälda bok. Den in-teckning af nyttjanderätt, som icke är i nämnda bok införd, skall, vid påföljd att in-teckningen eljest förfaller, förnyas inom den tid och i den ordning, som är stadgad angående in-teckning för fordran.»

Vid lagförslaget framläggande inför Kongl. Maj:t i statsrådet yttrade dåvarande justitiestatsministern: »I 43 § meddelas föreskrift, att in-teckning för nyttjanderätt, som beviljas eller förnyas, sedan förordningen trädt i kraft, skall gälla fortfarande utan förnyelse. Skälen till denna föreskrift äro i motiven vid samma paragraf anförda. Borttagandet af skyldigheten att förnya nyttjanderättsin-teckningar har emellertid blifvit af högsta domstolen ogilladt under yrkande, att hvad som blifvit stadgadt om förnyelse med afseende å in-teckning för fordran måtte föreskrivas jemväl i fråga om nyttjanderättsin-teckningar. Såsom skäl härför har anförts, af fyra ledamöter, att i fråga om skyldigheten att förnya in-teckningar olika stadganden för särskilda slag af in-teckningar icke syntes vara lämpliga, utan kunna föranleda till misstag och förvecklingar, samt att, då den in-teckningsbok, som enligt förslaget skulle upprättas, icke komme att blifva af den beskaffenhet, att ensamt å denna bok gravationsbevis kunde grundas, utan domaren för att kunna afgifva ett sådant bevis äfven hädanefter måste granska protokollen, en dylik granskning icke skäligen kunde sträckas längre än till protokoll för tio år; samt af tre ledamöter, att, då gravationsbevis måste upptaga jemväl den nyttjanderätt, hvarför en fastighet är in-tecknad, och ett sådant bevis väl alltid måste utfärdas efter den normala urkunden och ej efter en sådan bok som den i förslaget omförmälda, äfven om en sådan öfver allt komme att genast från början föras, grundsatsen att in-teckning för nyttjanderätt skulle gälla utan förnyelse icke kunde godkännas.

Med anledning af hvad sålunda blifvit vid förevarande paragraf anmärkt har den förändring deri blifvit vidtagen, att befrielsen från skyldigheten att förnya en nyttjanderättsin-teckning gjorts beroende derpå, att anteckning om nyttjanderätten egt rum i den bok, hvilken enligt förslaget

skall föras öfver hvad i in-teckningsprotokollet blifvit intaget. Härigenom torde den svårighet vid gravationsbevisens utfärdande, som af det ursprungliga stadgandet kunde blifva förorsakad, vara afhulpen, och»

Häraf framginge, att det just var den af högsta domstolens ledamöter påpekade svårigheten i afseende å gravationsbevisens utfärdande, som föranledde paragrafens omredigering, eller, med andra ord, omredigeringen skedde, för att domaren vid utfärdande af gravationsbevis skulle kunna i fråga om nyttjanderätts- och med dem likställda in-teckningar, som vore äldre än 10 år, grunda gravationsbevis å fastighetsboken och icke behöfva gå tillbaka till protokollen. Att den vidtagna ändringen i paragrafens lydelse verkligen var afsedd att utgöra en ändring i sak, framginge tydligt af justitiestatsministerns anförda yttrande. Men om man tolkade 43 § så, att en in-teckning, som icke blifvit införd i boken eller införd på orätt ställe, det oaktadt borde gälla utan förnyelse, emedan domarens fel icke kunde betaga in-teckningshafvaren hans rätt, syntes justitieombudsmannen detta innebära, att man tillerkände paragrafen alldeles samma betydelse, som om någon ändring i dess ursprungliga af-fattning icke blifvit gjord.

De olika åsigt, hvilka sålunda, såsom nämnt är, gjorde sig gällande beträffande domarens skyldighet vid utfärdande af gravationsbevis för längre tid tillbaka än 10 år, föranledde yrkande om, att genom lag måtte bestämmas, huru gravationsbevis borde utfärdas. Då emellertid i begreppet af gravationsbevis måste ingå, att sådant bevis skulle innehålla fullständig uppgift på en egendoms gravationer, och domaren, som skulle utfärda beviset, måste kunna bedöma, hvar sådan uppgift stode att finna, syntes nämnda yrkande i sjelfva verket gå ut på att erhålla en förklaring af in-teckningsförordningens stadganden i ifrågavarande hänseende. Men, då lagen icke, såvidt justitieombudsmannen hade sig bekant, gifvit anledning till olika tillämpning, syntes honom de uttalade olika åsigterna om dess rätta förstånd icke utgöra tillräckligt skäl för en lagförklaring. I sjelfva verket hade också icke under debatten i Riksdagen uttryckligen påståtts, att 43 § skulle vara otydlig. Fast hellre hade den fara för rättssäkerheten, som ansetts ligga deri, att i följd af paragrafens tillämpning en in-teckningshafvare, genom domarens underlåtenhet att införa in-teckningen i fastighetsboken, ginge miste om en förmån, som eljest skulle hafva tillkommit honom, framhållits såsom skäl för paragrafens upphäfvande eller ändring. Denna fara motverkades dock väsentligen af föreskriften i 62 § in-teckningsförordningen derom, att å protokollsutdrag i in-teckningsärende skall tecknas afskrift af hvad om ärendet blifvit infördt i fastighetsboken, hvilken föreskrift vore tillkommen för att bereda de rättssökande tillfälle

att sjelfva utöfva kontroll öfver bokens förande. Dessutom torde väl de flesta af de felaktigheter, som iakttagits i böckerna, numera hunnit rättas, och, sedan större erfarenhet vunnits i afseende å deras förande, samt vederbörande allt mer kommit till insigt om vigten och nyttan af desamma, torde de befarade svårigheterna icke böra tillmätas alltför stor betydelse.

På dessa skäl ansåge justitieombudsmannen, att man vid ordnande af frågan om lösen för gravationsbevis för längre tid tillbaka än 10 år kunde och borde utgå derifrån, att domaren för att kunna lemna uppgift om de nyttjanderätts- och dermed likställda in-teckningar, som vore beviljade för längre tid tillbaka än 10 år före bevisets utfärdande, endast behöfde genomgå egendomens upplägg i fastighetsboken.

Vore man ense i fråga om sättet för gravationsbevisens utfärdande, kunde meningarna angående hvad, som skäligen borde utgöra lösen för dessa bevis, ej gerna väsentligen afvika från hvarandra. Om den af justitieombudsmannen nyss angifna utgångspunkt i detta hänseende af Riksdagen uttryckligen godkändes, hölle justitieombudsmannen före, att Riksdagen skulle anse lämpligast att till Kongl. Maj:ts bedömande öfverlemna frågan om beloppet af den lösen, som för så beskaffadt gravationsbevis skäligen borde tillkomma domaren.

Senare delen af justitieombudsmannens hemställan, angående lösen för gravationsbevis rörande jernväg, grundar han å en framställning af hufvudsakligen följande innehåll.

Justitieombudsmannen anför, att rådstufvurätterna i Stockholm, Jönköping och Kristianstad, vid hvilka utfärdande af gravationsbevis angående in-teckning i jernväg närmast kunde ifrågakomma, samtliga sökte sitt stöd för beräkningen af lösen för ifrågavarande gravationsbevis i expeditionsförordningens bestämmelser angående lösen för sådana bevis rörande fast egendom i *stad*, men att lösen det oaktadt debiterades olika på alla tre ställena, och redogör justitieombudsmannen för de olika sätten.

Under uttalande af den åsigt, att ordalagen i förordningen angående expeditionslösen tydligt tillkännagåfve, att dess stadganden icke afsåge gravationsbevis angående jernväg, förklarar sig justitieombudsmannen anse denna ofullständighet i förordningen, med särskildt fästadt afseende å de olika beräkningssätt, som hos de trenne nämnda rådstufvurätterna gjort sig gällande, vara af beskaffenhet att böra afhjelpas.

Beträffande så den ena som den andra af de båda i justitieombudsmannens framställning afhandlade frågor instämmer utskottet i hufvudsak i hvad justitieombudsmannen till stöd för sin ofvanberörda hemställan anfört; och föreslår utskottet följaktligen,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla,

dels att — då förordningen angående expeditionslösen den 7 december 1883 icke innehåller bestämmelser om lösen för gravationsbevis för längre tid än 10 år, men ett gravationsbevis, för att lemna fullständig upplysning om de i en egendom gällande inteckningar, måste upptaga, förutom de inteckningar, som angifvas i de 10 sista årens inteckningsprotokoll, jemväl de in-teckningar för nyttjanderätt, rätt till afkomst eller annan förmån af fast egendom eller servitut, hvilka derförut allt från början af år 1876 blifvit i in-teckningsboken an-tecknade — i förordningen angående expeditionslösen måtte införas bestämmelser om skälig lösen för gravationsbevis, omfattande icke allenast de 10 sista åren utan jemväl derutöfver, beträffande in-teckningar för nyttjanderätt, rätt till afkomst eller annan förmån af fast egendom eller servitut, tiden från 1876 års början;

dels ock att i förordningen angående expeditionslösen jemväl måtte införas bestämmelse om skälig lösen för gravationsbevis rörande jernväg.

Stockholm den 10 februari 1896.

På lagutskottets vägnar:

E. von KRUSENSTJERNA.
